

In mei '42 werden uit Belawan ca. tweeduizend krijgsgevangenen naar Birma getransporteerd. Tot de ca. vijftienhonderd Nederlanders en Indische Nederlanders onder deze tweeduizend behoorden maar weinig academisch gevormden: hen wilde het Japans militair bestuur in beginsel achterhouden opdat zij hun arbeid als *Nippon*-werkers zouden voortzetten. Daar kwam niet veel van terecht: toen de *Kenpeitai* in de loop van '43 een beeld kreeg van de geheime organisatie die generaal Overakker en kolonel Gosenson hadden opgericht, werd, gelijk al in hoofdstuk 6 vermeld, besloten alle *Nippon*-werkers en grote aantallen Ambonnezen en Menadonezen (onder dezen veel ex-Knil-militairen die vrijgelaten waren) te interneren.

In mei '42 bleven in het gebied van Belawan maar weinig krijgsgevangenen achter. Van hen werden ruim driehonderd Nederlanders en Indische Nederlanders en een kleine tweehonderd Britten en Australiërs begin maart '44 onder toezicht van één Japanse luitenant en twee-en-twintig Koreaanse bewakers, als de z.g. *Atjeh-party* naar Atjeh overgebracht om er dwars door de bergen tussen Blangkedjeren en Takingeun een van drie wegen aan te leggen (een kwam niet klaar) die nieuwe doorgaande verbindingen tussen de oost- en de westkust mogelijk zouden maken.

De krijgsgevangenen van de *Atjeh-party* werden in autobussen in de richting van Blangkedjeren gevoerd maar moesten de laatste ca. 120 km lopen. Voor het eerste tracé van de weg was al gezorgd door vele duizenden *romoesja's*, ten dele Atjehers, ten dele Bataks. Het tracé moest door de krijgsgevangenen volgens aanwijzingen van militairen van de Japanse genie, die er flink op los ranselden, verbreed en verbeterd worden, o.m. door het aanleggen van duikers voor de afwatering, en toen dat alles na vier maanden hard werken (er werd per maand één dag vrij gegeven) klaar was, moest ook nog een wrakke brug worden versterkt. De krijgsgevangenen waren gehuisvest in primitieve kampen welke door de *romoesja's* verlaten waren. Verscheidene daarvan lagen hoog in de bergen – het was er koud en men zakte ook in de kampen als gevolg van de vele regens tot over de enkels in de modder. Er werd veel te weinig voedsel verstrekt, maar in verschillende kampen wist men bijvoeding te vinden, hetzij door handel met de inheemse bevolking, hetzij door het zoeken van voedsel in de onmiddellijke omgeving. 'De Indische jongens', aldus van Heekeren in zijn *De 'Atjeh-party'*, 'waren hier verre in het voordeel, omdat zij op eetgebied alle mogelijke bronnen wisten aan te boren waar een *totok* nooit aan zou denken'¹: zij vonden eetbare

¹ C. van Heekeren: *De 'Atjeh-party'*, p. 101.